

Пролог

Він помітив її жовту сукню раніше, ніж побачив її саму, — сукня маячком сяла в сутінках у дальньому кінці стайні. Він зупинився на мить, не впевнений, чи може вірити власним очам. Потім її бліда рука піднялася, елегантна голова Геронтіуса нахилилася через двері, щоб узяти запропоновані нею ласощі, і він хутко підійшов, майже підбіг, вистукуючи металевими носачами своїх чобіт по мокрій бруківці.

— Ти тут!

— Анрі!

Він схопив її в обійми, коли вона обернулася, поцілував, схилив голову, щоб вдихнути дивовижний запах її волосся. Подих, що рвався з його грудей, наче підіймався десь аж із самих чобіт.

— Ми приїхали сьогодні вдень, — промовила вона йому в плече. — Я ледве встигла переодягтися. Певно, вигляд у мене жахливий... але я була в глядацькому залі й помітила тебе крізь порт'єру. Я мала прийти, щоб побажати тобі успіху.

Її слова зробилися плутаними, але він і без того ледве її чув. Він був приголомшений самою присутністю дівчини, відчуттям, що вона знову в його обіймах після стількох місяців розлуки.

— Дай-но подивлюся на тебе! — Вона відступила на крок, ведучи поглядом від чорного форменого кашкета вниз уздовж усієї бездоганної уніформи, а тоді потяглася змахнути уявну порохинку з його золотого еполета. Він із вдячністю зауважив, з якою неохотою вона прибрала пальці. Жодної ніяковості не було, дивувався він, навіть після стількох місяців. Жодного кокетства. Вона була відверто простодушна. Дівчина з його уяви знову набула плоті.

— Прекрасний вигляд, — сказала вона.

— Я... не можу залишитися, — мовив він. — Виїжджаємо за десять хвилин.

— Знаю... «Карусель» така захоплива. Ми дивилися мотоциклістів і парад танків, — сказала вона. — Але ти, Анрі, ти з конями — велика принада для глядачів.

Вона озирнулася на арену.

— Гадаю, вся Франція прийшла на тебе подивитися.

— Ти... маєш *les billets*¹?

Вони насуплено глянули одне на одного. З мовою досі були проблеми, попри всі їхні зусилля.

— *Billets...* — Він похитав головою, роздратований на самого себе. — Квиток. Квитки. Найкращі квитки.

Вона яскраво всміхнулася, і його миттєве невдоволення випарувалося.

— О, так. Едіт, її мати і я — у першому ряду. Вони просто дочекатися не можуть, щоб побачити, як ти їздиш. Я їм усе про тебе розповіла. Ми зупинилися в Шато-де-Вер'єр. — Її голос упав до шепоту, хоча поблизу нікого не було. — Він дуже пишній. У Вілкінсонів жахлива прірва грошей. Набагато більше, ніж у нас. Дуже люб'язно було з їхнього боку привезти мене.

Він спостерігав, як вона говорить, — відволікшись на купідонів лук її верхньої губи. Вона тут. Його руки в білих лайкових рукавичках обхопили її обличчя.

— Флоренс... — видихнув він, цілючи її знову. Запах сонця просочував її шкіру попри те, що вже настали сутінки. Це було заразливо: вона наче створена була випромінювати тепло.

— Щодня за тобою сумую. Раніше не було нічого, окрім «Кадр Нуар». Зараз... без тебе все недобре.

— Анрі... — Вона погладила його щоку, притулившись до нього всім тілом. У нього мало не паморочилося в голові.

— Лашапель!

Він різко крутнувся. Дідьє Пікар стояв біля голови свого коня і натягував рукавички, а конюх поряд готував сідло.

¹ Квитки (фр.). (Тут і далі прим. перекл.)

— Може, якщо ти думатимеш про їзду не менше, ніж про свою англійську шльондру, ми зможемо чогось досягти, га?

Флоренс не настільки володіла французькою, щоб зрозуміти, але помітила вираз, який промайнув на обличчі Пікара, і Анрі бачив, що вона вгадала: те, що сказав інший француз, було аж ніяк не компліментом.

У ньому знову піднялася хвиля гніву, і він стиснув щелепи. Глянув на Флоренс і похитав головою, намагаючись дати їй зрозуміти, що Пікар — дурень і його слова дурні. Пікар був такий — хамуватий, задиркуватий — від тієї поїздки до Англії, коли Анрі й Флоренс познайомились. «Англійки позбавлені шику! — вигукував потім Пікар за спільним столом — Анрі знав, що це випад особисто проти нього. — Вони не вмють одягатися. Жеруть, як свині біля корита. Вони ляжуть з кожним за кілька франків або пінту їхнього нікчемного пива».

Знадобилися тижні, аби зрозуміти, що жовч Пікара мало пов'язана з Флоренс, а цілком спричинена люттю на те, що його місце в «Кадр Нуар» було узурповано, що його посунув убік фермерський син. Утім, слухати це приємніше не стало.

Голос Пікара луною віддавався на підвір'ї:

— Я чув, є кімнати біля набережної Люсьєна Готьє. Трохи більше підходять, ніж кінний двір, *n'est-ce pas?*¹

Рука Анрі стиснула руку Флоренс. Він спробував говорити спокійним голосом:

— Ти можеш залишитися останнім чоловіком на землі і все одно не будеш гідним її, Пікаре.

— Ти хіба не знаєш, хлопчику-фермере, що будь-яка шльондра тобі дасть за правильну ціну? — Пікар вишкірився, поставив ідеально відполіровану ногу в стремено й скочив на коня.

Анрі хотів був ступити крок уперед, але Флоренс зупинила його.

— Любий... слухай, я краще піду на своє місце, — сказала вона, ідучи геть. — Тобі треба готуватися.

¹ Хіба ні? (фр.)

Вона завагалася, а тоді потяглася й поцілувала його знову, своєю тонкою білою рукою притягнувши за потилицю до себе. Він знав, що вона намагається зробити — відволікти його думки від Пікарової отрути. І вона мала рацію: неможливо було відчувати нічого, окрім радості, коли губи Флоренс торкалися його губ. Вона всміхнулася.

— *Bonne chance, écuyer*¹.

— *Écuyer!* — повторив він, миттєво відволікшись, зворушений тим, що за його відсутності вона знайшла правильне слово для «вершника».

— Я навчаюся! — зі сповненими хитрості та обіцянки очима вона послала йому повітряний поцілунок, а тоді зникла, його англійка, втекла назад крізь довгі стайні, цокаючи підборами по бруківці.

«Карусель», щорічний військовий фестиваль, традиційно проводився наприкінці року навчань молодих кавалерійських офіцерів Сомюра. Як завжди, у липневий вихідний середньовічне місто рясніло відвідувачами, охочими подивитися не лише прохід молодих кавалеристів, а й традиційні вистави: кавалерійську їзду, акробатику на мотоциклах і парад танків, чії корпуси досі зберігали шрами війни.

Ішов 1960-й рік. Стара гвардія хиталася перед лицем напливу попкультури, зміни настроїв і Джонні Геллідея, але в Сомюрі не було особливого інтересу до змін. Щорічного виступу двадцяти двох елітних вершників, кількох військових, кількох цивільних, які складали «Кадр Нуар», — зірки програми «Каруселі» — завжди вистачало, щоб гарантувати розпродаж квитків за лічені дні — місцевій громаді, тим, хто проймався відчуттям французького спадку і на менш свідомому рівні був заінтригований плакатами по всьому регіону Луари, які обіцяли «велич, таємницю, коней, що кидають виклик гравітації».

¹ Щасти тобі, вершнику (фр.).

«Кадр Нуар» народився майже двісті п'ятдесят років тому, після того, як французька кавалерія втратила кожного десятого в Наполеонівських війнах. У спробі відновити те, що колись вважали першокласною командою вершників, була створена школа в Сомюрі — місті, де від XVI століття розташовувалась академія верхової їзди. Тут був зібраний корпус інструкторів з найкращих верхових шкіл Версаля, Тюільрі й Сен-Жермена, щоб передати високі традиції академічної їзди новому поколінню офіцерів, і працював відтоді й дотепер.

З пришествям танків і механізованої бойової техніки «Кадр Нуар» постав перед питаннями щодо користі такої загадкової організації. Але десятиліттями жоден уряд не почувався спроможним розпустити те, що на той час уже стало частиною французького спадку: вершники в їхніх чорних уніформах були іконою, а Франція з її традиціями *l'Académie Française*¹, *haute cuisine* і *couture*² розуміла важливість традиції взагалі. Самі вершники, мабуть збагнувши, що найкращий спосіб забезпечити собі виживання — це створити нову роль, розширили своє коло обов'язків: окрім навчання кавалеристів, школа відчинила двері, щоб продемонструвати свої рідкісні вміння й дивовижних коней на публічних виступах у Франції і за кордоном.

Це й був «Кадр Нуар», у якому тепер опинився Анрі Лашапель, і вистава цього вечора символічно була найважливішою за рік, адже проходила в рідному місті «Кадр Нуар» і давала шанс продемонструвати важкою працею здобуті навички друзям і родичам. У повітрі пахло карамеллю, вином, хлопавками й жаром тисяч тіл, що легко рухалися. Навколо площі Шардоне, у самому серці *École de Cavalerie*³, її елегантних медвяних будівель, уже розросталася юрба. Підсилювали карнавальну атмосферу липнева спека, спокійний вечір, усе сильніший настрій очікування. Діти бігали туди-сюди з повітряними

¹ Французької академії (фр.).

² Висока кухня; висока мода (фр.).

³ Школи верхової їзди (фр.).

кульками й паличками цукрової вати, їхні батьки губилися серед юрмищ, які оглядали торгові ятки з паперовими вітряками та ігристим вином або просто блукали компаніями, сміючись, уздовж великого моста до вуличних кафе в північній частині міста. Увесь час низький гул збудження долинав від тих, хто вже зайняв місця навколо Великого манежу — просторої піщаної арени для публічних виступів — і тепер нетерпляче сидів, обмахуючись і пітніючи в сутінках.

— *Attends!*¹

Анрі, почувши заклик до уваги, перевірів своє сідло й вузду, вп'ятнадцяте спитав *dresseur*², чи його уніформа не зім'ялася, а тоді потер ніс Геронтіуса, свого коня, милуючись дрібними косами зі стрічками, закріпленими конюхом навколо шиї, і бурмочучи схвальні та заохочувальні слова в його елегантно підстрижені вуха. Геронтіус мав сімнадцять років — старий за критеріями академії — і незабаром мав піти на пенсію. Він був конем Анрі, відколи той прибув у «Кадр Нуар» три роки тому, і між ними утворився миттєвий пристрасний зв'язок. Тут, у старовинних стінах школи, не було незвичайним бачити, як молоді люди цілують своїх коней у носи, бурмочучи ласкаві слова, які засоромилися б промовляти жінці.

— *Vous êtes prêt?*³

Grand Dieu, голова школи вершників, крокував центром підготовчої арени в супроводі цілої кліки *écuyers*. Золочена уніформа й трикутний капелюх відзначали його як найстаршого з фахівців школи. Він стояв перед молодими вершниками та їхніми неспокійними конями.

— Це, як вам відомо, ключова подія року. Церемонія бере початок понад сто тридцять років тому, а традиції нашої школи — задовго до того, ще від Ксенофонта й давньогрецької доби. — Здається, так багато сьогодні в нашому світі обертається навколо жаги змін, відкидання старих традицій у гонит-

¹ Тут «Увага!» (фр.)

² Дресирувальника (фр.).

³ Ви готові? (фр.)

ві за дармовим і простим. «Кадр Нуар» вірить, що й зараз є місце для еліти, пошуку досконалості понад усе. Сьогодні ви — посланці, які демонструють, що справжня шляхетність, справжня краса можуть бути лише результатом дисципліни, терпіння, співчуття і самозречення.

Він озирнувся навколо.

— Наше мистецтво — з тих, що вмирає тієї ж миті, що й твориться. Дамо мешканцям Сомюра відчутти привілей бути свідками цього видовища.

Почувся схвальний шепіт, а потім чоловіки почали сідати на коней. Деякі морочилися зі своїми картузами, стирали неіснуючі забруднення на своїх чоботах — маленькі жести, щоб розвіяти тривогу, яка проникала в них.

— Готовий, Лашапелю? Не надто нервуєшся?

— Ні, сір. — Анрі виструнчився, відчуваючи, як очі старого швидко оглядають його уніформу, шукаючи шпарин у досконалості. Він усвідомлював, що його завчений спокій зраджують цівки поту, що збігають зі скронь на жорсткий стоячий комір.

— Не соромно відчувати трохи адреналіну на своїй першій «Каруселі», — сказав старий, погладжуючи шию Геронтіуса. — Ця стара рука проведе вас крізь усе. Отже, ти виконувеш капріоль¹ у виступі другої команди. Потім на Фантомі — крупаду². *D'accord?*³

— Так, сір.

Він знав, що *mâîtres écuyers*⁴ розійшлися в думках, чи можна довірити йому таку помітну роль у щорічному виступі, зважаючи на його історію останніх кількох місяців, сварки, явний

¹ Капріоль — фігура кінного спорту, під час якої кінь виконує стрибок угору й уперед.

² Крупада — фігура кінного спорту, що являє собою стрибок коня з підібраними ногами, після якого він приземляється на те саме місце.

³ Згода? (*фр.*)

⁴ Інструктори з верхової їзди (*фр.*).

і катастрофічний брак дисципліни... Його конюх переповів йому розмову в каптерці, буцім його бунтівний норов узагалі мало не коштував йому місця в «Кадр Нуар».

Він не намагався виправдовуватись. Як він міг пояснити їм той сейсмічний зсув, що відбувся в ньому? Як міг розповісти їм, що для чоловіка, котрий ніколи не чув слова приязні й не відчував ніжного дотику, її голос, її доброта, її груди, її запах і волосся виявилися не просто розвагою, а одержимістю, набагато могутнішою за інтелектуальний трактат про найбільші тонкощі верхової їзди?

Дитинство Анрі Лашапеля минало у світі хаосу й безладу, керованого його батьком. Вишуканістю вважалася пляшка вина за два франки, а будь-яка спроба навчатися викликала глум. Вступ до кавалерії став для нього рятувальним тросом, а його просування кар'єрними сходами, аж доки його не рекомендували на рідкісне місце в «Кадр Нуар», здавалося вершиною того, що може чекати від життя будь-який чоловік. У свої двадцять п'ять він уперше почувався вдома.

Він був дивовижно обдарований. Роки на фермі наділили його рідкісною спроможністю до тяжкої праці. Він мав здібність справлятися з важкими конями. Подейкували, що врешті-решт він сам може стати *maître écuyer* і навіть, у найхімерніших припущеннях, черговим *Grand Dieu*. Він був упевнений, що впертості, дисципліни, щирого задоволення й винагороди від навчання йому вистачить до кінця життя.

А потім Флоренс Джейкобс із Клеркенвелла, яка навіть не любила коней, але взяла безкоштовний квиток на виступ французької школи верхової їзди в Англії, знищила все: його душевний спокій, його стриманість, його терпіння. Пізніше в житті, з певного роду перспективи, яка приходить лише з досвідом, він міг би розповісти молодшому собі, що такої пристрасті можна очікувати лише від першого кохання, що такі руйнівні почуття ослабнуть і, напевно, згаснуть. Але Анрі — самотній чоловік з небагатьма друзями, які могли дати таку мудру пораду, — знав лише, що з тієї миті, як помітив

темноволосу дівчину, котра з розширеними очима спостерігала з краю арени три вечори поспіль, міг думати лише про неї. Він представився, не впевнений навіть, навіщо шукав зустрічі з нею після свого виступу, і відтоді кожна хвилина, проведена без неї, дратувала його чи — навіть гірше — ставала нескінченною безглуздою порожнечою. І де тепер лишилось усе інше?

Його зосередженість розвіялася майже миттєво. Після повернення до Франції він почав сумніватися в головних постулатах, скипав через дрібниці, які вважав недоречними. Він звинувачував Дево, одного зі старших *maîtres écuyers*, у тому, що той «застряг у минулому». Лише коли пропустив третю тренувальну сесію поспіль і його конюх застеріг, що його виключать, він усвідомив, що має жорстко опанувати себе. Він вивчав Ксенофонта, завантажував себе його працями. Тримався бездоганно. Для нього були втіхою листи від Флоренс, які надходили все частіше, її обіцянка приїхати подивитися на нього цього літа. І за кілька місяців, можливо, у винагороду він отримав ключову роль у «Каруселі»: крупаду — один з найскладніших трюків, які може спробувати вершник, — замінивши Пікара й додавши образи до того, що цей привілейований молодий чоловік уже й так вважав образливим.

Grand Dieu сів на коня, дужого португальського жеребця, і зробив два елегантні кроки до нього.

— Не підведи мене, Лашапелю. Нехай цей вечір стане для нас новим початком.

Анрі кивнув, онімілий від раптового нервового нападу. Він сів на коня, підібрав віжки, переконався, що чорний формений кашкет рівно сидить на його стриженій голові. Він чув шепіт юрби, очікувальні шикання, коли оркестр узяв кілька пробних нот, — ту щільну тишу, яка настає, лише коли тисяча людей пильно спостерігають. Він неясно чув шепіт «Щастя» серед товаришів, а тоді спрямував Геронтіуса на його місце в середині по-військовому рівної шеренги блискучих, вбраних стрічками коней. Його скакун нетерпляче очікував

свого першого наказу, коли важка червона завіса розсунулася, закликаючи їх на залиту світлом арену.

Попри спокійну, впорядковану зовнішність двадцяти двох вершників, граційний характер їхніх публічних виступів, життя в «Кадр Нуар» було фізичним і розумовим випробуванням. День у день Анрі Лашапель почувався виснаженим і мало не плакав, пригнічений нескінченними покараннями *maîtres écuyers*, своєю очевидною нездатністю вмовити величезних, надзвичайно напружених коней виконувати «фігури над землею» відповідно до наявних вимог. Він відчував, хоча й не міг цього довести, явні упередження щодо тих, хто вступив до елітної школи після війська, як він, а не після цивільних верхових змагань, як ті члени вищого класу французького суспільства, що завжди мали подвійну розкіш: шикарних коней і час для напрацювання своїх навичок. Теоретично всі були рівні в «Кадр Нуар» і розділяло їх лише вміння триматися на коні. Анрі усвідомлював, що цей егалітаризм не поширювався далі їхніх саржевих уніформ.

І все ж потроху, стабільно працюючи від шостої ранку до пізнього вечора, селянин з Тура здобув репутацію трударя і такого, що вміє спілкуватися з найважчими кіньми. Анрі Лашапель, як зауважували *maîtres écuyers* з-під своїх чорних кашкетів, мав «спокійну посадку». Він був *sympatique*. Із цієї причини, окрім його улюбленого Геронтіуса, йому призначили Фантома — запального молодого металево-сірого жеребця, який чекав лише найменшого приводу для катастрофічної поведінки. Анрі мовчки непокоївся через рішення виставити Фантома в цій ролі на цілий тиждень. Але зараз, коли очі всієї юрби були спрямовані на нього, музична краса струнних наповнювала вуха, а під ним у рівному темпі крокував Геронтіус, він раптом відчув, кажучи словами Ксенофонта, мовби «здобув крила». Він відчував на собі захоплений погляд Флоренс і знав, що згодом його губи торкнуться її шкіри, тож їхав рішучіше, елегантніше, легко торкаючись віжок, що спонукало коня-ветерана красуватися, із задоволенням прядучи

своїми охайними вухами. «Ось для чого я створений, — думав Анрі з вдячністю. — Усе, що мені потрібно, тут». Він бачив відблиски факелів на старовинних колонадах, чув ритмічний цокіт коней, які рухалися рівним клином навколо нього. Він рухався в колоні, об'їжджаючи кентером великий манеж, розчиняючись у цій миті й усвідомлюючи лише, як чарівно рухається під ним кінь, струшуючи копитами так, що Анрі хотілося розсміятися. Старий кінь хизувався.

— Сиди рівно, Лашапелю. Їдеш, як селяк.

Він кліпнув очима, помітив Пікара, коли той наблизився до нього й став плече до плеча.

— Чому ти так смикаєшся? У тебе сверблячка від твоєї шльондри? — прошипів той собі під носа.

Анрі зібрався був щось сказати, але запнувся, адже *Grand Dieu* крикнув: «*Levade!*»¹ — і вершники в строю підняли своїх коней на задні ноги, зірвавши бурю оплесків.

Коли передні копита коней знову торкнулися землі, Пікар відвернувся. Його голос, однак, досі було чути чітко:

— Вона й трахається, як селячка?

Анрі закусив губу, змушуючи себе зберігати холонокровність, не дати гніву передатися через віжки його добродушному коневі. Він чув, як диктор пояснює технічні тонкощі рухів вершників, і сподівався опанувати свої думки, пропустити слова крізь себе. Півголосом він твердив вислів Ксенофонта: «Гнів підриває ефективне спілкування з конем». Він не дозволить Пікарові зіпсувати цей вечір.

— *Mesdames et messieurs*², зараз у центрі арени ви побачите, як месьє де Кордон виконує леваду. Дивіться, як кінь балансує на задніх ногах під кутом рівно сорок п'ять градусів.

Анрі неясно усвідомлював, як десь позаду нього чорний кінь підіймається на задні ноги, зірвавши раптовий вибух

¹ Левада (фр.) — фігура в кінному спорті, під час якої кінь стає на задні ноги, притискаючи передні до грудей.

² Пані та панове (фр.).

оплесків. Він змусив себе зосередитися, втримати увагу Геронтіуса. Але все одно далі згадував обличчя Флоренс, коли Пікар вигукував свої непристойності біля неї, тривогу, що промайнула на її обличчі. Що, як вона знає французьку краще, ніж удає?

— А зараз ви побачите, як Геронтіус, один з наших старих коней, виконує капріоль. Це один з найвибагливіших трюків як для коня, так і для вершника. Кінь підстрибує над землею, брикаючи задніми ногами, коли всі чотири його ноги перебувають у повітрі.

Анрі вповільнив Геронтіуса, доповнивши опір своїх рук швидким дотиком острогів. Відчув, як кінь починає розхитуватися під ним, *terre à terre*¹, на місці, мов дерев'яна конячка-гойдалка, наращуючи силу під сідлом.

«Я їм покажу, — думав він, а потім: — Я йому покажу».

Усе інше зникло. Лише він і старий хоробрий кінь, який наращував силу під собою. А потім із криком «*Derrière!*»² він торкнувся хлистом крупа коня, пришпорив його в боки — і Геронтіус стрибнув угору, у повітря, викинувши горизонтально задні ноги. Анрі відчув раптовий сліпучий спалах об'єктивів, гучний стереофонічний гомін захвату, оплески, а потім легким галопом поскакав до червоної порт'єри, несучи із собою погляд Флоренс, яка встала поаплодувати йому — її обличчя сяяло гордою усмішкою.

— *Bon! C'était bon!*³

Він уже скочив з Геронтіуса, поплескав коня по плечу, і *dresseur* вивів того. Він неясно чув кілька вигуків схвалення, а тоді зміну темпу музики на арені й помітив крізь червону завісу, як двоє інших *écuyers* виконують власні номери спішени, керуючи конями за допомогою двох довгих віжок.

— Фантом дуже нервується. — Біля нього з'явився конюх, і його чорні густі брови були занепокоєно зсунуті. Він насва-

¹ Не відриваючи копит від землі.

² Назад! (фр.)

³ Добре! Це було добре! (фр.)